

Utlåtande Rotel V (Dnr 2018/000015)

Fossilbränslefri organisation 2030

Redovisning av uppdrag i Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Riktlinjer för Fossilbränslefri organisation 2030 enligt bilaga till utlåtandet godkänns.
2. Fossilbränsleoberoende organisation 2030 (Dnr 310-1508/2013) upphör därmed att gälla.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Stockholm ska vara en fossilbränslefri stad senast år 2040 och Stockholms stad som organisation, som bedöms stå för cirka 10 procent av de totala utsläppen i Stockholm, ska gå före i omställningen och bli fossilbränslefri senast år 2030.

Ett utredningsuppdrag ur Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 (Dnr 134-175/2015) lyder: ”Staden tar fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030.” Syftet med utredningen är att identifiera stadens fossilbränsleanvändning och ge förslag på insatser som leder staden mot fossilbränslefrihet.

Utredningens förslag på åtgärder lyfter fram det stadens verksamheter bör beakta inom olika verksamhetsområden för att fasa ut fossilbränsleanvändningen.

Beredning

Ärendet har initierats av stadsledningskontoret och remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd och Stockholms Stadshus AB.

Stockholms Stadshus AB har vidareremitterat ärendet till dotterbolagen AB Familjebostäder, AB Svenska Bostäder, AB Stockholmshem, AB Stokab, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Globe Arena Fastigheter AB (SGA Fastigheter AB), S:t Erik Markutveckling AB, Stockholm Vatten och Avfall AB, Stockholms Hamn AB, Stockholms Stads Parkerings AB, Stockholms Stadsteater AB, Stockholm Business Region AB (SBR), S:t Erik Försäkrings AB och S:t Erik Livförsäkring AB.

AB Familjebostäder, AB Svenska Bostäder och AB Stockholmshem har avgett ett gemensamt svar på remissen. SGA Fastigheter AB, S:t Erik Markutveckling AB och Stockholms stadsteater AB har valt att inte svara på remissen. Exploateringsnämnden har inkommit med ett kontorsyttrande.

Stadsledningskontoret anser att rapporten om en fossilbränslefri organisation 2030 ska skapa tydlighet kring vad målet omfattar och på vilket sätt staden bör agera framöver. Det har genom åren förekommit snarlika målformuleringar såsom fossilbränsleoberoende, och systemgränsen har avvikit från den som gäller för strategin för fossilbränslefritt Stockholm.

Stadsledningskontoret ser ett stort mervärde i att utredningen tagits fram i ett förvaltningsövergripande samarbete där energitekniska frågor har bearbetats tillsammans med upphandlingsfrågor för att säkerställa genomförbarheten av insatserna. Stadsledningskontoret kan konstatera att upphandlingsskedet är avgörande för att nå målet. Högt ställda klimatkrav inom områden där alternativ till fossila bränslen är få, kan komma att innebära merkostnader för staden.

Upphandlingarna handlar oftare om tjänster, entreprenader och leasing än om investeringar.

Arbetsmarknadsnämnden bedömer att de områden med bäring på fossilbränsleanvändningen som har identifierats är relevanta och att de föreslagna åtgärderna skapar förutsättningar för staden att uppnå fossilbränslefrihet 2030. Samtidigt vill nämnden betona att målet är högt ställt och att de föreslagna insatserna kan medföra ökade kostnader, därav vikten av att utreda vilka de ekonomiska konsekvenserna blir av åtgärderna.

Exploateringskontoret anser att föreslagna åtgärder är bra. I syfte att säkerställa genomförandet av åtgärderna ser dock exploateringskontoret att en lösningsorienterad dialogprocess krävs, mellan för åtgärderna relevanta aktörer. Vidare bör utredningens/handlingsplanens åtgärder bearbetas vidare i relation till de åtgärder som arbetats fram kopplat till Stockholms stads Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040. Detta i syfte att inte initiera parallella processer.

Idrottsnämnden ser positivt på föreliggande program. Programmet är lättöverskådligt och med övergripande och tydliga målformuleringar. Vidare anser nämnden att de fyra fokusområdena är bra och inriktningen för föreslagna strategier är rimliga.

Kulturnämnden och stadsarkivet delar stadsledningskontorets analyser i rapporten och tillstyrker förslaget.

Kyrkogårdsnämnden har inget att erinra mot förslaget att Stockholms stad ska vara en fossilbränslefri organisation år 2030. Nämnden delar stadsledningskontorets uppfattning att de föreslagna åtgärderna ökar kostnaderna för staden.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden ser positivt på att staden sammanställt en utredning som analyserat var inom stadens organisation som fossila bränslen används samt angett åtgärder för att nå en fossilbränslefri organisation.

Servicenämnden ställer sig positiv till förslaget och anser att om staden ska bli en fossilbränslefri organisation 2030 så krävs de åtgärder som förslaget lagt fram.

Socialnämnden ställer sig positiv till riktlinjer och handlingsplan. För att nå målen bör hela stadens organisation uppdras att arbeta i enlighet med inriktningen i planen. Tydliga uppdrag och mål bör formuleras i framtida budgetar och till dessa kan indikatorer och jämförelsetal kopplas vilka redovisar utvecklingen mot att nå målsättningen om ett Stockholm utan fossila bränslen.

Trafiknämnden ställer sig positiv till utredningens övergripande inriktning och mål, men framhåller några synpunkter och möjliga farhågor. Farhågorna gäller främst möjligheten att fullt ut nå fossilbränslefri drift av arbetsmaskiner till 2030.

Utbildningsnämnden anför att förslaget till riktlinjer för fossilbränslefri organisation 2030 på ett heltäckande sätt tar upp de områden inom vilka man kan använda fossila bränslen. Riktlinjerna har också på ett förtjänstfullt sätt föreslagit hur förändringen ska genomföras. Ett nyckelområde är upphandling och stöd för upphandling.

Åldrenämnden anser att uppdraget att Stockholm ska bli fossilbränslefritt 2030 är viktigt. Nämnden anser vidare att denna rapport ger en bra sammanfattning av dagsläget men också om den framtida inriktningen i frågan.

Överförmyndarnämnden är beredd att bidra till en fossilbränslefri stad 2030, efter förmåga. Nämnden har, för egen del, inget att invända mot stadsledningskontorets förslag till riktlinjer ”Fossilbränslefri organisation 2030”.

Bromma stadsdelsnämnd stödjer till fullo förslaget till strategin som vi bedömer vara positivt och ambitiöst. Förutom ett målmedvetet arbete så kräver målen i strategin en kontinuerlig uppföljning med tydlig ansvarsfördelning för förvaltningar och bolag att utifrån sina respektive verksamheter och finansiella förutsättningar kunna fullfölja uppdraget.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Några av de förslag och insatser som nämns i rapporten har utvecklingspotential. Det kommer behövas tydliga handlingsplaner, bra information och stöd till verksamheterna.

Farsta stadsdelsnämnd har en positiv inställning till att verka för en helt fossilbränslefri organisation 2030. De två kategorier som förbrukar mest fossila bränslen inom staden som helhet, uppvärmning och arbetsmaskiner, har dock förvaltningen begränsade möjligheter att påverka.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd är positiv till de föreslagna insatserna och anser att dessa bör vara vägledande samt ligga till grund för framtida planer, mål och budgetuppdrag. Stadens förvaltningar och bolag behöver sedan konkretisera åtgärder och göra analyser med avseende på rådighet, kostnader och andra konsekvenser.

Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till de föreslagna insatserna och anser att dessa bör vara vägledande samt ligga till grund för framtida planer, mål och budgetuppdrag. Stadens förvaltningar och bolag behöver sedan konkretisera åtgärder och göra analyser med avseende på rådighet, kostnader och andra konsekvenser.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till målet om en fossilbränslefri organisation 2030. Det förvaltningen vill påpeka är att det är bråttom att få in krav om tankningsställen för alternativbränslen i stadsplaneringsprocessen.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd ser positivt på att rapporten tagits fram och anser att det är ett särskilt mervärde i att den tagits fram stadsövergripande. Förvaltningen upphandlar inom flera av områdena som remissen berör och anser att det är mycket viktigt att ställa höga klimatkrav för att nå målet om en fossilbränslefri organisation.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Några av de förslag och insatser som nämns i rapporten har utvecklingspotential. Det kommer behövas tydliga handlingsplaner och bra information och stöd till verksamheterna. Nämnden bedömer att det kommer krävas mer resurser utöver det som finns idag.

Skärholmens stadsdelsnämnd ställer sig positiv till den utredning som tagits fram och menar att det utgör ett vad nämnden kan bedöma heltäckande underlag för fortsatt arbete för en fossilbränslefri organisation 2030. Nämnden är särskilt positiv till att rapporten tagits fram genom ett förvaltningsövergripande samarbete och lyfter vikten av att staden centralt upphandlar för alla delar för att nå en fossilbränslefri organisation som kan beröras.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd anser att utredningen utgör en nödvändig inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Utredningen innefattar även förslag till åtgärder och insatser som staden behöver vidta för att nå målet. Förvaltningen gör bedömningen att det kommer att krävas mer resurser utöver det som finns idag för att uppnå målet.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Det kommer behövas tydliga handlingsplaner, bra information och stöd till verksamheterna. Nämnden bedömer att det kommer krävas mer resurser utöver det som finns idag för att uppnå målet senast år 2030.

Ålvsjö stadsdelsnämnd konstaterar att rapporten ”Fossilbränslefri organisation 2030” innehåller många relevanta åtgärdsförslag som kommer att leda mot målet, men kan inte bedöma om det är tillräckligt. Vissa av de föreslagna åtgärderna är inte närmare beskrivna i texten och skulle behöva utvecklas.

Östermalms stadsdelsnämnd är positiv till målet om en fossilfri organisation 2030. Det nämnden vill påpeka är att det är bråttom att få in krav om tankningsställen för alternativbränslen i stadsplaneringsprocessen. Kravet i

remissen kommer att medföra ökade kostnader för förvaltningens verksamheter.

Stockholms Stadshus AB ser positivt på att handlingsplanen synliggör stadens fossilbränsleanvändning tillsammans med de åtgärder som krävs för att staden ska kunna bli fossilbränslefri. Bolagens remissvar lyfter dock bland annat fram att handlingsplanen bör kompletteras med ett mer omfattande resonemang kring kostnader och konsekvenser av striktare krav och att systemgränserna är otydliga vad gäller till exempel sjöfart inom kommungränsen.

Mina synpunkter

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar, något som den ihållande värmeböljan över hela Sverige under sommaren 2018 gav oss en försmak av. Fossila bränslen bidrar till klimatförändringarna och måste fasas ut och det i en betydligt högre takt än vad som hittills skett.

Stockholms stad som organisation står för cirka 10 procent av de totala utsläppen i Stockholm och ska gå före och visa vägen i omställningen mot fossilbränslefrihet genom målet att vara fossilbränslefri senast år 2030. Fördelningen av de totala utsläppen visar att staden inte ensamt har lösningen till det fossilfria samhället, vi är samtidigt beroende av att vår omgivning också utvecklas åt samma håll och det gäller såväl näringslivet som stockholmarna överlag. Här kan stadens organisation staka ut vägen mot en fossilbränslefri stad samtidigt som vi framtidssäkrar stadens egen organisation.

Fossilbränslefri organisation 2030 identifierar Stockholms användning av fossila bränslen och ger förslag på insatser som kan leda staden mot fossilbränslefrihet. Jag tycker det vore önskvärt att utredningen under 2019 kompletteras med en lista med åtgärder och tillika ansvariga utpekade. Listan kan ange hög, medel och låg fossilbränsleanvändning samt uppskattade kostnader respektive miljönytta för staden.

En sådan enkel, överblickbar och konkretiserad lista skulle kunna leva kvar och bockas av efter hand och regelbundet redovisas för kommunstyrelsen. Det skulle säkerligen underlätta stadens vidare arbete och förenkla processen för Stockholms olika förvaltningar, som alla har varierande behov av stöd i arbetet för att bli fossilbränslefria senast år 2030.

För vissa organisationer inom staden skulle även klimatstrategier knutna till stadens klimat- och energirådgivning kunna underlätta och öka takten i arbetet med att göra kommunens kontor, förvaltningar och bolag fossilbränslefria. Detta kan kräva utökade resurser till klimat- och energirådgivningen.

Bilaga

Rapporten Fossilbränslefri organisation 2030

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden Joakim Larsson och Cecilia Brinck (båda M) enligt följande.

Miljö, klimat och hållbarhet hör till vår tids allra största frågor. Arbetet för en fossilbränslefri organisation samt ett fossilbränslefritt Stockholm är därför något vi självklart ställer oss bakom. Vi vill dock vad gäller organisationen uppmärksamma de synpunkter som lämnats av bland andra annat trafiknämnden.

Det är eftersträvansvärt att inom upphandling stimulera fossilbränslefria alternativ inom stadens organisation. Men inom delar av stadens verksamheter begränsas detta av faktorer som inte kan bortses från, till exempel maskinleverantörers möjlighet att ta fram fungerande alternativ eller tillgången till fossilfria drivmedel. Staden svarar för viktiga samhällsfunktioner som inte kan ställas in, vilket gör det svårt att ställa ett absolut krav på slutdatum för exempelvis arbetsmaskiner med fossilbränslebaserade drivmedel. Detta kan ske först när alternativ finns att tillgå på marknaden i större utsträckning och tillgången på alternativa bränslen är säkerställd.

Det är av största vikt att klimatutsläppen från flygresande minskar, men vi vill påminna om att flygresor inom EU ingår i EU:s utsläppshandelssystem. De totala koldioxidutsläppen inom EU påverkas därför inte av om staden minskar sitt flygresande inom EU. Ett minskat flygresande frigör ett utrymme inom utsläppshandeln som automatiskt via prismetanismen tas i anspråk av något annat inom den handlande sektorn, antingen annat flygresande eller exempelvis elproduktion.

Av samma skäl finns det anledning att påminna om att så kallade gröna elavtal varken påverkar koldioxidutsläpp eller utbyggnadstakten av fossilfri elproduktion. Det europeiska utsläppshandelssystemet bestämmer mängden utsläppt koldioxid från elproduktion, och elcertifikatsystemet bestämmer produktionskapacitet för hållbar el. Således har gröna elavtal inte möjlighet att leverera lägre koldioxidutsläpp eller snabbare utbyggnad av hållbar elproduktion.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande.

1. Riktlinjer för Fossilbränslefri organisation 2030 enligt bilaga till utlåtandet godkänns.
2. Fossilbränsleoberoende organisation 2030 (Dnr 310-1508/2013) upphör därmed att gälla.

Stockholm den 22 augusti 2018

På kommunstyrelsens vägnar:
K A R I N W A N N G Å R D

Katarina Luhr

Ulrika Gunnarsson

Särskilt uttalande gjordes av Cecilia Brinck, Dennis Wedin, Johanna Sjö, Markus Nordström, Jonas Nilsson och Lars Jilmstad (alla M) med hänvisning till Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Erik Slottnér (KD) med hänvisning till Moderaternas särskilda uttalande i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Stockholm ska vara en fossilbränslefri stad senast år 2040 och Stockholms stad som organisation, som bedöms stå för cirka 10 procent av de totala utsläppen i Stockholm, ska gå före i omställningen och bli fossilbränslefri senast år 2030.

Ett utredningsuppdrag ur Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040 (Dnr 134-175/2015) lyder: ”Staden tar fram en handlingsplan för att staden som organisation ska vara fossilbränslefri 2030.” Syftet med utredningen är att identifiera stadens fossilbränsleanvändning och ge förslag på insatser som leder staden mot fossilbränslefrihet.

Utredningens förslag på åtgärder lyfter fram det stadens verksamheter bör beakta inom olika verksamhetsområden för att fasa ut fossilbränsleanvändningen.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontoret tjänsteutlåtande daterat den 3 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Rapporten om en fossilbränslefri organisation 2030 ska skapa tydlighet kring vad målet omfattar och på vilket sätt staden bör agera framöver. Det har genom åren förekommit snarlika målformuleringar såsom fossilbränsleoberoende, och systemgränsen har avvikit från den som gäller för strategin för fossilbränslefritt Stockholm.

Stadsledningskontoret ser ett stort mervärde i att utredningen tagits fram i ett förvaltningsövergripande samarbete där energitekniska frågor har bearbetats tillsammans med upphandlingsfrågor för att säkerställa genomförbarheten av insatserna. Stadsledningskontoret kan konstatera att upphandlingsskedet är avgörande för att nå målet. Högt ställda klimatkrav inom områden där alternativ till fossila bränslen är få, kan komma att innebära merkostnader för staden. Upphandlingarna handlar oftare om tjänster, entreprenader och leasing än om investeringar.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar att riktlinjen för Fossilbränslefri organisation 2030 enligt bilaga till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande godkänns och att Fossilbränsleoberoende organisation 2030 (Dnr 310-1508-2013) utgår.

Beredning

Ärendet har remitterats till arbetsmarknadsnämnden, exploateringsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, servicenämnden, socialnämnden, trafiknämnden, utbildningsnämnden, äldrenämnden, överförmyndarnämnden, Bromma stadsdelsnämnd, Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd, Kungsholmens stadsdelsnämnd, Norrmalms stadsdelsnämnd, Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Skärholmens stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd, Södermalms stadsdelsnämnd, Älvsjö stadsdelsnämnd, Östermalms stadsdelsnämnd och Stockholms Stadshus AB.

Stockholms Stadshus AB har vidareremitterat ärendet till dotterbolagen AB Familjebostäder, AB Svenska Bostäder, AB Stockholmshem, AB Stokab, Micasa Fastigheter i Stockholm AB, Bostadsförmedlingen i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB), Stockholm Globe Arena Fastigheter AB (SGA Fastigheter AB), S:t Erik Markutveckling AB, Stockholm Vatten och Avfall AB, Stockholms Hamn AB, Stockholms Stads Parkerings AB, Stockholms Stadsteater AB, Stockholm Business Region AB (SBR), S:t Erik Försäkrings AB och S:t Erik Livförsäkring.

AB Familjebostäder, AB Svenska Bostäder och Ab Stockholmshem har avgett ett gemensamt svar på remissen.

SGA Fastigheter AB, S:t Erik Markutveckling AB och Stockholms Stadsteater AB har valt att inte svara på remissen. Exploateringsnämnden har inkommit med ett kontorsyttrande.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som sitt yttrande över årsrapporten.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 7 juni 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har formulerat synpunkter och förslag kopplat till de områden i rapporten som förvaltningen i huvudsak berörs av.

Fossilbränslefri fordonsflotta/fossilbränslefria arbetsmaskiner.

Arbetsmarknadsförvaltningens fordonsflotta består i dagsläget av 12 fordon, varav två arbetsfordon som är dieseldrivna. Vid övergång till en fossilbränslefri flotta kommer flera aspekter, såväl miljömässiga som kostnadsmässiga mm. behöva övervägas och därmed kräva specialiststöd. När det gäller de två arbetsfordon som är dieseldrivna erbjuds dessutom i dagsläget inga alternativ på marknaden, övergången till fossilfritt är alltså begränsad av tekniska skäl. Därav vikten av ett strukturerat arbete med omvärldsbevakning och samarbete med aktörer av intresse utifrån ett tekniskt utvecklingsperspektiv.

Uppvärmning av lokaler

Arbetsmarknadsförvaltningen äger inga lokaler, utan hyr av externa fastighetsägare. Möjligheterna att påverka hur lokalerna värms upp är därför begränsade. Den påverkan som är möjlig är den som sker inom ramen för Gröna avtal vars förutsättningar att tillämpas undersöks vid hyrning av lokaler från extern aktör.

Upphandlingsstöd för fossilbränslefri organisation

Arbetsmarknadsförvaltningen delar kommunstyrelsens uppfattning att upphandlingsverktyget spelar en central roll för att staden ska bli fossilbränslefri och anser att tillgång till specialiststöd för upphandlare är avgörande för en lyckad kravställning rörande fossilbränslefrihet. Därmed anses av särskild vikt att utveckla stödfunktioner för upphandling samt att dialogvägar för kunskapsspridning etableras.

Transporter

Arbetsmarknadsförvaltningen anser att de åtgärder som potentiellt sett har stor betydelse för stadens möjlighet att uppnå målet ligger inom transporttjänster och varutransporter, med tanke på områdenas omfattning och klimatpåverkan. En översyn av de transporter som görs såväl inom arbetsmarknadsförvaltningen som i hela staden samt ett strukturerat arbete med upphandling av transporter är därför av stor vikt för måloppfyllelsen.

Tjänsteresor

Arbetsmarknadsnämnden gör ett arbete med att revidera sin resepolicy. Stort fokus läggs på att skapa tydlighet gällande prioriteringsordningen vid val av transportmedel som i sin tur innebär att minsta miljöpåverkan eftersträvas. Användandet av egenfordon i tjänst är dock fortsatt tillåtet i nuläget. För att målet om en fossilbränslefri organisation ska kunna uppnås krävs det att krav på exkludering av fossilbränsledrivna egna fordon ställs i policyn, alternativt att användandet av egna fordon upphör helt.

Ekonomiska konsekvenser av förslagen om fossilbränslefri organisation

Arbetsmarknadsförvaltningen vill belysa att kravställning i upphandlingar om fossilbränslefri organisation kan medföra betydande ökade kostnader. En fossilbränslefri organisation förutsätter också att alternativ teknik som fullt ut bedöms kunna ersätta nuvarande lösningar finns. Förvaltningen betonar därav vikten av att utreda och tydliggöra de ekonomiska konsekvenserna samt av dialog med olika branscher, sektorer och marknader för att kunna säkerställa att det kommer att finnas tekniskt möjliga och alternativa fossilbränslefria lösningar för staden.

De krav som ställs i kommande upphandlingar kommer också att bli av avgörande betydelse för möjligheterna att uppnå en fossilbränslefri organisation. Därför bör det klargöras hur kravställningar i upphandlingar ska ske. Ska samtliga åtgärder finnas på plats innan kravställning om fossilbränslefritt tillämpas i upphandlingar eller ska kravställningen hanteras utifrån typ av upphandling och förutsättningar inom respektive område? Ska exempelvis kravställning på fossilbränslefria varutransporter/persontransporter ske samtidigt med kravställning i upphandlingar av fordon/arbetsmaskiner eller ska dessa processer vara oberoende av varandra?

Exploateringskontoret

Exploateringskontorets tjänsteutlåtande daterat den 15 juni 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Exploateringskontoret ser att det är centralt att ta fram en genomarbetad handlingsplan i syfte att säkerställa att Stockholms stad är fossilbränslefri 2030. I stort ser exploateringskontoret att föreslagna åtgärder är bra. I syfte att säkerställa genomförandet av åtgärderna ser dock exploateringskontoret att en lösningsorienterad dialogprocess krävs, mellan för åtgärden relevanta aktörer. En dialogprocess som bör krävas på i såväl styrande dokument som budget.

Vad gäller förslagen strategisk samverkan ser exploateringskontoret att det här krävs en tydligare beskrivning av hur detta kan gå till. Här skulle man kunna ta upp exempel på vad detta kan innebära, såsom interna nätverkssatsningar, interna råd och kunskapscentra.

Avseende förslaget gällande fossilbränslefri el ser exploateringskontoret att detta innebär att krav på miljömärkt el måste arbetas in vid upphandling av entreprenad och i avtal vid överenskommelse om exploatering. Ett kravställande som exploateringsnämnden måste besluta om.

Avseende förslagen åtgärd att verka för utbyggnad av en fungerande infrastruktur för fossilbränslefria bränslen i stadsutveckling ser dock exploateringskontoret behov av ökad kunskap om hur kontoret kan bidra i detta arbete.

Gällande åtgärden avseende fossilbränslefria varutransporttjänster är det upphandlade entreprenörer som vid anläggande av allmän platsmark beslutar om

kravställande avseende fossilbränslefria varutransporter. Här måste exploateringskontoret se över hur kontoret kan kravställa vid upphandling av entreprenör i syfte att arbeta i relation till föreslagen åtgärd. Vid nybyggnation av fastigheter på av staden såld alternativt uthyrd mark är det given byggherre som kan ställa krav på fossilbränslefria varutransporter. Här måste exploateringskontoret se över om krav kan ställas i markanvisningsavtal och överenskommelse om exploatering i syfte att driva på denna typ av kravställande på byggherrar.

Gällande fossilbränslefria arbetsmaskiner och entreprenader ser exploateringskontoret att föreslagna åtgärder bör bearbetas mer i relation till de åtgärder som arbetats fram kopplat till Stockholms stads Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040. I detta arbete framkom det bl.a. att demonstrationsprojekt är mycket kostsamma och att de bör genomföras i bred samverkan mellan olika offentliga aktörer i Stockholms region och privata sektorn. Vad gäller föreslaget införande av incitamentsklausuler i entreprenadupphandlingar ser exploateringskontoret att detta givetvis kan göras, men att riktlinjer då måste tas fram för hur dessa ska viktas.

Övriga synpunkter

1. Genomgående i dokumentet finns en stor avsaknad av referenser, något som undergräver dokumentets trovärdighet vilken är av stor vikt för genomförandet.
2. Utredningens två delar, den ena med fokus på stadens fossilbränsleanvändning och den andra på åtgärder kopplade till dessa skulle kunna kopplas samman på ett mycket tydligare sätt. Detta då dokumentet ska fungera som en handlingsplan och är tänkt att skapa klarhet i ett för många svårgripbart område.
3. Avsaknaden av statistik och data kopplad till Stockholms stads fossilbränsleanvändning som omnämns på sida 9 i stycke 3 är ett högst centralt problem för att nå målet om fossilbränslefri organisation 2030. Detta då vi i praktiken inte vet hur vi ligger till och vart vi siktar. För att hantera detta behöver en bred ansats göras i samarbete mellan offentliga och privata aktörer i Stockholmsregionen.
4. På sidan 5, stycke 4 framgår att systemgränserna bl.a. omfattar ”vägtransporter, tåg och sjöfart inom stadens gränser och flyget vid Bromma flygplats upp till 915 meter”. Vi ser inte att detta hanteras i utredningen på ett tydligt sätt. I samma stycke beskrivs även att ”för bränslen ingår utsläpp beräknade utifrån livscykelanalys (LCA)”. Inte heller detta redogörs för på ett tydligt sätt i utredningen.
5. På sidan 5, stycke 5 framgår det att det livsmedel och de varor som konsumeras inom Stockholms stad inte ingår i utredningens systemgräns. Bör vi inte synliggöra hur nära vi kan komma en fossilbränslefri organisation genom att

beskriva hur vi kan arbeta vidare inom områden som har med vår konsumtion av livsmedel och andra varor att göra?

6. På sidan 6, stycke 2 framgår att ”fossilbränslefrihet definieras i denna utredning som att Stockholms stad som organisation inte förbrukar några fossila bränslen i energisyfte”. Det är oklart hur detta ska hanteras då vi fortsatt förbränner avfall för värmegenerering? Avfall som många gånger har ett stort klimatavtryck.
7. På sidan 9, stycke 5 framgår att ”energianvändning vid byggnadsarbeten samt vid drift av byggnader och infrastruktur, hanteras under Inköp av energi”. Detta stämmer dock inte med texten från Inköp av energi på sida 7 stycke 2. Var hanteras då energianvändning vid byggnadsarbeten? En högst central fråga för exploateringsnämnden.

Idrottsnämnden

Idrottsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Idrottsförvaltningen ser positivt på kommunens inriktning mot en fossilbränslefri organisation 2030 som även betraktas som ett viktigt steg för att uppnå kommunfullmäktiges mål om att Stockholm ska vara fossilbränslefri stad senast 2040. Programmet innehåller övergripande målformuleringar och tydliga förslag på åtgärder. Förvaltningen anser att de fyra fokusområdena som har kartlagts i programmet är ansevärda och inriktningen för föreslagna strategier är rimlig. Nedan, beskriver förvaltningen sitt strategiska miljöarbete som inryms i programmets fyra fokusområdena och som bidrar till det uppsatta målet, fossilbränslefri organisation 2030.

Inköp av energi

Stora mängder energi är en förutsättning för att kunna bedriva idrott. Idrottsnämnden har därför ett ansvar för att alltid eftersträva en energieffektiv drift som en del av Stockholms stads miljöarbete och bidrag till ett bränslefritt Stockholm.

Idrottsnämndens delar stadens ambition att endast använda sig av fossilbränslefri energi 2030. Nämnden har redan påbörjat arbetet att fasa ut fossiloljeanvändning för uppvärmning och anslutit samtliga idrottsanläggningar till stadens centrala upphandling för miljömärkt el. Arbetet för att åstadkomma fossilbränslefri energi

fortsätter där fokus kommer att läggas på att utöka andelen förnyelsebar energi och bidra till utvecklingen av fossilbränslefri produktion av fjärrvärme och fjärrkyla i Stockholm.

Transport varor och tjänster

För att komma åt utsläppen som transporten av tjänster genererar kommer idrottsnämnden att se över miljökraven i sina avtal med entreprenörer och initiera nya kravställningar i syfte att succesivt minimera fossilbränsleanvändningen. Kraven kommer att trappas upp vid varje förnyelse eller förlängning av avtal med fossilbränslefri organisation 2030 som ändamål.

När det gäller transport av varor kommer idrottsnämnden utöver initiering av nya kravställningar i avtalen även att starta dialog med sina leverantörer och samarbeta med att andra bolag och förvaltningar i staden för att se över möjligheterna till samlastningsarbete.

Transporter: Personresor och tjänsteresor

Idrottsnämndens transportmedel utgörs främst av tjänstefordon, men även av en hel del arbetsfordon av olika slag. Nämndens samtliga tjänstebilar är idag klassade som miljöbilar. Sedan 2016 har idrottsnämnden skaffat flera tjänstebilar som är 100% eldrivna i syfte att minimera bränsleförbrukningen och främja en miljöanpassad vägtrafik i Stockholm. Idrottsnämnden har som målsättning att eliminera bränsleförbrukningen från sina tjänsteresor i staden och har som strategi att ersätta samtliga tjänstebilar till eldrivna 2030.

Längre tjänsteresor som sker med flyg utgör en ytterst liten del av nämndens tjänsteresor. Nämndens strategi när det gäller längre tjänsteresor är att alltid främja miljövänliga alternativ med minsta bränsleförbrukningen. I fråga om klimatkompensation anser nämnden att det är fördelaktigt om det är kommunen som initierar ett system för klimatkompensation som gäller för hela staden istället för enskilda interna system för varje nämnd och bolag.

Byggnation, drift och underhåll av infrastruktur och fastigheter

När det gäller arbetsfordon och maskiner är det till skillnad från tjänstebilar betydligt svårare att finna miljöklassade sådana. Nämnden håller sig uppdaterad på marknaden och undersöker vilka bränslefria alternativ som skulle kunna ersätta de fossildrivna fordon och maskiner som används vid idrottsanläggningarna. Idrottsnämnden räknar med att övergången till fossilbränslefria arbetsfordon kommer att medföra ökade kostnader som inte går att fastställa i dagsläget.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 18 juni 2018 följande.

Att som svar på remissen överlämna förvaltningarnas tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 25 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen och Stadsarkivet delar stadsledningskontorets analyser i rapporten och tillstyrker förslaget.

Upphandlingsstöd för fossilbränslefri organisation

Kulturförvaltningen och Stadsarkivet delar uppfattningen att upphandling är ett centralt verktyg för att nå det uppställda målet. Det är viktigt att det finns ett stadsgemensamt stöd i dessa frågor genom hela upphandlingsprocessen, både till förvaltningarna och till leverantörer.

Fossilbränslefri uppvärmning och gröna hyresavtal

Kulturförvaltningen och Stadsarkivet är inga lokalförvaltande förvaltningar och har därför inga egna fastigheter. Av förvaltningarnas omkring 100 hyresavtal är huvuddelen utformade så att elabonnemang tecknas av förvaltningen själv. Detta innebär att regler för stadens inköp av el tillämpas och anpassas efter den stadsövergripande norm som gäller. Under de senaste åren har ett omfattande arbete pågått med att ersätta äldre belysningsarmaturer med LED för att begränsa elanvändningen. Gröna hyresavtal/grön bilaga till avtal eftersträvas i de fall som kulturförvaltningen tecknar nya eller omförhandlar befintliga hyresavtal.

Stadsarkivets nya lokaler i Liljeholmskajen kommer minska stadens totala miljöpåverkan av arkivförvaring genom nya tekniska, smarta lösningar för hantering av arkiven och ett stabilare klimat.

Fossilbränslefri fordonsflotta

Enligt utredningen ska stadens nämnder verka för utbyggnad av en fungerande infrastruktur för fossilbränslefria bränslen i stadsutvecklingen. Kulturförvaltningen tar gärna initiativ till att laddstolpar för eldrivna fordon sätts upp i anslutning till kulturförvaltningens lokaler. Kulturförvaltningen saknar dock den tekniska kompetens som behövs för kravställning vid inköp och montering av laddstolpar, och anser därför att det behövs centralt stöd i frågan. Kulturförvaltningen ser gärna ett närmare samarbete med förvaltningens hyresvärdar kring dessa frågor. Kulturförvaltningen har för närvarande sex fordon fördelat på ett eldrivet, ett metangasdrivet och fyra som drivs av bensin och metangas.

Fossilbränslefria transporttjänster

Gällande fossilbränslefria transporttjänster finns kulturförvaltningens största utmaning när det gäller upphandling av konsttransporter. Vid transporter av konstföremål ställs mycket höga krav på säkerhet och klimat under transporten, vilket begränsar utbudet av fordon. Stockholms stad är inte heller en av de större inköparna på marknaden för konsttransporter, vilket gör det svårt att driva utvecklingen framåt.

Stadsarkivet avropar transporter av arkiv från stadens centrala avtal. De nya lokalerna i Liljeholmskajen, som ersätter magasinerna i Frihamnen och Bromma, kommer att minska stadens behov av arkivtransporter.

Fossilbränslefria tjänsteresor

Kulturförvaltningens resepolicy antogs av kulturnämnden 2012-12-13 i samband med kulturnämndens Miljöhandlingsplan 2013-2015. Den innehåller inga mål om fossilbränslefrihet och skulle därför behöva uppdateras. Stadsarkivet har riktlinjer för resor i tjänsten.

Kyrkogårdsnämnden

Kyrkogårdsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 20 juni 2018 följande.

Kyrkogårdsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inget att erinra mot förslaget att Stockholm stad ska vara en fossilbränslefri organisation år 2030. Förvaltningen delar stadsledningskontorets uppfattning att de föreslagna åtgärderna ökar kostnaderna för staden.

Kyrkogårdsnämnden har ett antal arbetsmaskiner som idag drivs med fossila bränslen. För dieseldrivna entreprenadmaskiner såsom hjullastare, grävmaskiner, traktorer och åkbara gräsklippare går vi nu successivt över till att köra dessa på HVO, fossilfri diesel. Vi har handdrivna motorredskap som drivs med alkylatbensin gräsklippare, grästrimmers, häcksaxar, löv blås m.m. Vi arbetar även där med att successivt byta ut dessa mot eldrivna handredskap, i den takt som marknaden kan erbjuda redskap med tillräcklig prestanda för professionellt bruk.

Kyrkogårdsnämnden planerar för att ersätta olja vid uppvärmning av fastigheter till andra förnyelsebara alternativ. Här har nämnden redan genomfört en mängd åtgärder. Idag återstår endast tre fastigheter som värms upp med olja (Norra kapellet vid Norra Begravningsplatsen, ekonomibyggnad i kvarter 15 C, Norra Begravningsplatsen samt

Visitors Center på Skogskyrkogården). I samtliga fall finns planer att byta ut dessa oljepannor till andra förnyelsebara alternativ.

Vid kyrkogårdsnämndens två krematorier har sedan i år naturgas till krematorieverksamheten ersatts med biogas. Detta är unikt för krematorieverksamheten i riket och mött stort intresse inom vår bransch.

Som begravningshuvudman ansvarar kyrkogårdsnämnden för vissa transporter från det att huvudmannen övertagit ansvaret för stoftet till dess att gravsättning har skett. Förvaltningen har ingen egen transportorganisation utan köper dessa tjänster av begravningsbyråer. Förvaltningen för en dialog med dessa entreprenörer om att på sikt ställa om fordonsflottan (begravningsbilar) till att använda alternativa förnyelsebara bränslen.

Förvaltningen avser att se över gällande resepolicy för anställda. Transporter i tjänsten med eget fossilbränsle drivet fordon bör inte längre ersättas ekonomiskt. Förslaget förutsätter dock att vår egen personbilspark också drivs med fossilfria bränslen. Det är viktigt att åtgärden sker med framförhållning och kommuniceras i god tid till berörda anställda.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2018 följande.

1. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att omedelbart justera paragrafen.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 28 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningen ser positivt på att staden sammanställt en utredning som analyserat var inom stadens organisation som fossila bränslen används samt angett åtgärder för att nå en fossilbränslefri organisation.

Avsikten är att utredningens analyser och förslag ska kunna ligga till grund för stadens bolag och förvaltningar när dessa ska fasa ut användningen av fossila bränslen. I utredningen föreslås att ansvaret för att åtgärder vidtas åligger alla stadens bolag och nämnder.

Systemgränser – Utredningens förslag

Systemgränsen för målet Fossilbränslefri organisation 2030 följer i stort sett samma systemgräns som gäller för stadens övergripande mål som definierats i Strategi för fossilbränslefritt Stockholm 2040. Det innebär att målet innefattar all direkt

energianvändning vid uppvärmning och kylning av stadens byggnader, all el och gasanvändning inom stadens organisation samt all energianvändning vid transporter med stadens fordon och vid upphandlade transporter. Även geografiskt följs i stort sätt samma systemgräns, d.v.s. att det enbart är energianvändning som sker innanför stadens geografiska gräns som innefattas av målet.

Systemgränser – Miljöförvaltningens synpunkter

Miljöförvaltningen anser att det är bra att utredningen utgår från fossilbränslefrihet och inte beräknade utsläpp i ton koldioxid. Detta av ett par anledningar. Dels kan det vara svårt för förvaltningar och bolag att göra korrekta beräkningar och dels tydliggör målformuleringen att alla fossila bränslen ska fasas ut.

I utredningen är det dock otydligt huruvida målet följer stadens geografiska gräns beträffande resor i tjänsten. Inledningsvis anges i utredningen att resor utanför kommungränsen inte inkluderas. Senare i utredningen omnämns personalens tjänsteresor genom upphandlade tjänster, till exempel flygresor och taxiresor.

Miljöförvaltningen anser att alla resor, även de som sker utanför stadens geografiska gräns, ska ingå i målet. Flygresor, som inte kan ersättas med tågresor, skulle kunna hanteras med klimatkompensation. En åtgärd som också nämns i utredningen.

Förankring och styrning – Utredningens förslag

I utredningen föreslås att målet och insatser för att nå målet inarbetas i kommande miljöprogram samt att förvaltningar och bolag ges budgetuppdrag att arbeta med åtgärder för måluppfyllelse.

Förankring och styrning – Miljöförvaltningens synpunkter

Förvaltningen stöder att målet inarbetas i kommande miljöprogram. Däremot ställer sig förvaltningen tveksam till att insatser skrivs in i stadens övergripande miljöprogram. Miljöprogrammet är ett måldokument och inte ett åtgärdsprogram och lämpar sig inte för redovisning av konkreta åtgärder. För att nå större verkan av åtgärder behöver dessa utarbetas specifikt av respektive förvaltning och bolag. Men eftersom det kan vara svårt för förvaltningar och bolag att veta hur specifika åtgärder ska utformas för att fungera praktiskt, måste det tillföras resurser för rådgivning och stöd till förvaltningar och bolag.

Strategisk samverkan – Utredningens förslag

Utredningen finner att staden är i behov av gynnsamma nationella styrmedel för att målet i alla delar ska kunna uppnås. Som insats föreslås att staden verkar för att lagstiftning och regelverk stödjer en fossilbränslefri organisation.

Strategisk samverkan – Miljöförvaltningens synpunkter

Förvaltningen vill betona att det finns ett flertal regleringar inom nationell lagstiftning och EU-direktiv som måste överbryggas innan staden kan nå total fossilbränslefrihet vid upphandling av transporter och entreprenader. Exempel på sådana hinder är: Vägtrafikförordningens regleringar av parkeringsavgifter och skyltning av parkeringsplatser samt EU-direktiv om energiskatter och statsstöd. Arbetet med att få till stånd regeländringar måste ske i samarbete med många aktörer inom både offentlig som privat verksamhet på såväl nationell som europeisk nivå.

Fossilbränslefri uppvärmning – Utredningens förslag

I utredningen konstateras att inom stadens organisation finns ett fåtal oljepannor fortfarande i drift, men att ett målmedvetet arbete sker för att dessa ska fasas ut så fort som det är tekniskt och ekonomiskt möjligt. För att påskynda avvecklingen av oljepannor både inom stadens byggnadsbestånd och inom privata fastigheter där staden hyr lokaler, föreslår utredningen att staden enbart ska tillämpa så kallade gröna hyresavtal. I det gröna avtalet skrivs det in att inga fossila bränslen får användas i byggnaden som staden hyr ut eller hyr.

Fossilbränslefri uppvärmning – Miljöförvaltningens synpunkter

Förvaltningen instämmer i att det är synnerligen viktigt att kvarvarande oljepannor fasas ut så fort som möjligt. Men merparten av oljepannorna finns i småhus och mindre bostadsfastigheter utanför stadens ägo, varför dessa inte skulle beröras av åtgärden. Arbetet med att fasa ut dessa pannor sker effektivast genom energi- och klimatrådgivningen i samarbete med fastighetstillsynen.

Förvaltningen anser emellertid att det är angeläget att staden tillämpar gröna hyresavtal för att genom dessa driva utvecklingen av miljöfrågor, liksom andra frågor som kan förbättra villkoren för hyresvärdar och hyresgäster i samarbete. Arbetet med att ta fram sådana avtal är dock omfattande och bör innefatta såväl miljöfrågor som förvaltning, underhållsplaner m.m. För att få frågan om gröna hyresavtal genomlyst brett bör staden utreda hur sådana avtal kan utformas för att passa olika typer av hyresavtal avseende lokaler och bostäder.

Fossilbränslefri användning vid entreprenader – Miljöförvaltningens synpunkter

Under rubriken Fossilbränslefri el föreslår utredningen att elanvändning vid entreprenader ska hanteras separat. Med det menas att i avtal med byggentreprenader ska det skrivas in att enbart ”miljöel” får användas. Förvaltningen vill understryka att det är minst lika viktigt att all energianvändning regleras. Vid till exempel uttorkning av byggnader används ofta gasol-drivna aggregat. Eftersom i stort sett alla nya byggnader ansluts till fjärrvärmesystemet, bör fjärrvärmesystemet användas redan vid uttorkning av byggnadskonstruktioner.

Transporter i samband med upphandlade tjänster – Miljöförvaltningens synpunkter

Under rubriken Fossilbränslefria transporttjänster samt Fossilbränslefria varustransporter nämns diverse transporter och vilka åtgärder som kan vidtas för att garantera att transporterna sker utan fossila bränslen. Förvaltningen finner dock att ingenstans nämns transporter av upphandlad personal som till exempel personal inom hemtjänsten. Dessa transporter torde vara omfattande åtminstone avseende antal fordonskilometer, varför det är viktigt att säkerställa att fordonen är så kallade miljöfordon som tankas med fossilfria bränslen.

Övriga synpunkter

Förvaltningen önskar att utredningen kompletteras med en sammanfattande lista med åtgärder och ansvariga utpekade. I listan kan anges hög, medel och låg fossilbränsleanvändning samt uppskattade kostnader respektive miljönytta för staden. En sådan lista skulle kunna leva kvar och bockas av efter hand och regelbundet redovisas för kommunstyrelsen.

Miljöförvaltningens uppskattade kostnader

Åtgärderna enligt utredningen skulle åsamka miljöförvaltningen kostnader för klimatkompensationer vid flygresor. Hur stora dessa kostnader skulle bli, beror på hur ett sådant internt kompensationsinstrument blir utformat. Miljöförvaltningen ser gärna att miljö- och hälsoskyddsnämnden får i uppdrag att bistå förvaltningar och bolag med expertstöd, men erinrar om att nuvarande resurser inte är tillräckliga för omfattande ökning av övriga nämnder och bolags efterfrågan på sådana stödinsatser.

Servicenämnden

Servicenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Att delvis godkänna förvaltningens förslag samt att därutöver anföra följande.

Vi anser att det är eftersträvansvärt att stimulera fossilbränslefria alternativ inom stadens organisation. Men inom delar av stadens verksamheter begränsa möjligheterna av faktorer som inte kan bortses från, till exempel maskinleverantörers möjlighet att ta fram fungerande alternativ eller tillgången till fossilfria drivmedel. Staden svarar för viktiga samhällsfunktioner som inte kan ställas in, vilket gör det svårt att ställa ett absolut krav på slutdatum för t.ex. arbetsmaskiner med fossilbränslebaserade drivmedel. Detta kan ske först när alternativ i större utsträckning finns att tillgå på marknaden och tillgången på alternativa bränslen är säkerställd.

Vi är medvetna om vikten av att klimatutsläppen från flygresande minskar, men vill dock, precis som exempelvis trafikkontoret skriver i sitt förslag till remissvar, påminna om att flygresor inom EU ingår i EU:s utsläppshandelssystem. De totala koldioxidutsläppen inom EU påverkas därför inte av om staden minskar sitt

flygresande inom EU. Ett minskat flygresande frigör ett utrymme inom utsläppshandeln som automatiskt via prismetoden tas i anspråk av något annat inom den handlande sektorn, antingen annat flygresande eller t.ex. elproduktion.

Av samma skäl vill vi, liksom trafikkontoret, också påminna om att så kallade gröna elavtal varken påverkar koldioxidutsläpp eller utbyggnadstakten av fossilfri elproduktion. Det europeiska utsläppshandelssystemet bestämmer mängden utsläppt koldioxid från elproduktion, och elcertifikatsystemet bestämmer produktionskapacitet för hållbar el. Således har gröna elavtal inte möjlighet att leverera lägre koldioxidutsläpp eller snabbare utbyggnad av hållbar elproduktion.

Reservation anfördes av Rana Carlstedt m.fl. (S) med hänvisning till förvaltningens förslag.

Serviceförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Serviceförvaltningen har haft representanter med i arbetet att ta fram utredningen som nu remitterats och tycker att förvaltningens synpunkter är väl inarbetade i förslaget.

Förvaltningen håller med förslagsställaren om att stadens möjligheter till att nå målet begränsas av den tekniska utvecklingen. Utbudet av alternativ till fossila bränslen är i vissa delar begränsat, särskilt för arbetsmaskiner vilket är ett område där staden kommer att möta den största utmaningen. Dessa utmaningar kan inte upphandlas bort.

Rapporten skapar en tydlighet kring vad målet omfattar och det är bra för att förstå merkostnaderna som kan komma i och med att det blir högt ställda klimatkrav inom områden där alternativ till fossila bränslen är få.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslaget och anser att om staden ska bli en fossilbränslefri organisation 2030 så krävs de åtgärder som förslaget lagt fram.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2018 följande.

Socialnämnden hänvisar till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på rubricerad remiss.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 21 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

I handlingsplanen tydliggörs och redogörs för vilka insatser och samarbeten som ska leda till ett fossilbränslefritt Stockholm. Socialförvaltningen ställer sig positiv till

riktlinje och handlingsplan. För att nå målen bör hela stadens organisation uppdras att arbeta i enlighet med inriktningen i planen. Tydliga uppdrag och mål bör formuleras i framtida budgetar och till dessa kan indikatorer och jämförelsetal kopplas vilka redovisar utvecklingen mot att nå målsättningen om ett Stockholm utan fossila bränslen.

Trafiknämnden

Trafiknämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

1. Trafiknämnden godkänner kontorets tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Trafiknämnden beslutar att justera paragrafen omedelbart.

Trafikförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 29 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Trafikkontoret anser att det är eftersträvansvärt och fullt möjligt att via incitamentsklausuler och krav inom upphandling stimulera fossilbränslefria alternativ rörande arbetsmaskiner. Stadens möjligheter att därigenom fullt ut uppnå delmålet fram till 2030 är däremot osäkert och troligen behäftat med stora kostnader och risker. Maskinleverantörernas möjlighet att ta fram fungerande alternativ och tillgången till fossilfria drivmedel är begränsande faktorer som inte kan bortses från.

Trafikkontoret svarar för viktiga samhällsfunktioner som berör trafiksäkerhet och framkomlighet. Vinterväghållning, gatuunderhåll och underhåll av stadens broar är exempel på samhällsviktig verksamhet som inte kan ställas in och som gör det svårt att ställa ett absolut krav på slutdatum för arbetsmaskiner med fossilbränsle-baserade drivmedel. Detta gäller även förslaget att införa krav om fossilbränslefrihet i gemensamma miljökrav. Detta kan ske först när alternativ till fossilbränsle-drivna arbetsmaskiner finns att tillgå på marknaden i större utsträckning och tillgången på alternativa bränslen är säkerställd. Kontoret är positivt till att staden verkar för ett register för arbetsmaskiner vilket enligt kontorets mening skulle underlätta möjligheterna att följa upp och ställa krav på arbetsmaskiner.

Att verka för delmålets uppfyllande i samarbete med Trafikverket, Göteborg och Malmö bedömer kontoret som nödvändigt för framgång i denna sak. Ett samarbete skulle öka incitamenten för maskin-tillverkare och förhoppningsvis snabba på viljan till teknikutveckling.

Trafikkontoret anser också att det är viktigt att resurser för krav-ställande och uppföljning av de krav som ställs finns hos de förvaltningar och bolag som upphandlar och inte främst som en central stödfunktion.

För att stimulera försöksverksamhet borde staden också själv eller i samarbete med andra kunna i mindre omfattning testa nya alternativa maskiner som kunde tillhandahållas i stadens entreprenader.

Kontoret är medvetet om vikten av att klimatutsläppen från flyg-resande minskar, för att uppnå en fossilbränslefri organisation är det angeläget att tjänsteresor med flyg minskar och det finns ett värde i att staden går före och visar på alternativ. Kontoret vill dock påminna om att flygresor inom EU ingår i EU:s utsläppshandels-system. De totala koldioxidutsläppen inom EU påverkas därför inte av om staden minskar sitt flygresande inom EU. Ett minskat flyg-resande frigör ett utrymme inom utsläppshandeln som automatiskt (via prismekanismen) tas i anspråk av något annat inom den handlande sektorn, antingen annat flygresande eller t ex elproduktion. Taket för de samlade utsläppen från den handlande sektorn stramas åt över tid. Systemet tar dock inte hänsyn till den sk höghöjdsfaktorn som gör att flygutsläpp har större (cirka dubbla) klimateffekt än samma mängd utsläpp från t ex elproduktion (som också ingår i utsläppshandelssystemet).

Av samma skäl vill kontoret också påminna om att sk gröna elavtal varken påverkar koldioxidutsläpp eller utbyggnadstakten av fossilfri elproduktion. Det europeiska utsläppshandelssystemet bestämmer mängden utsläppt koldioxid från elproduktion, och elcertifikat-systemet bestämmer produktionskapacitet för hållbar el. Således har gröna elavtal inte möjlighet att leverera lägre koldioxidutsläpp eller snabbare utbyggnad av hållbar elproduktion.

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Utbildningsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget till riktlinjer för fossilbränslefri organisation 2030 tar på ett heltäckande sätt upp de områden inom vilka man kan använda fossila bränslen. Riktlinjerna har också på ett förtjänstfullt sätt föreslagit hur förändringen ska genomföras. Ett nyckelområde är upphandling och stöd för upphandling. Utredningen som ligger till grund för riktlinjerna har inte genomfört några kostnadsuppskattningar av förändringarna. Förvaltningen är positiv till förslaget.

Förvaltningens använder idag transporttjänster, framförallt persontransporter, där miljökraven utgår från miljöprogrammet. Att övergå till fossilbränslefritt innebär en skärpning av kraven och skulle kunna öka kostnaderna för transporttjänster.

Förvaltningen har idag transportutbildning för yrkesförare vid en gymnasieskola med lastbil, buss och arbetsfordon. I dagsläget drivs dessa fordon till största delen med HVO-diesel, arbetsfordonen drivs med vanlig diesel. När de fordon som inte använder fossilfria bränslen byts ut mot fossilbränslefria, om det är möjligt för arbetsfordonen, kan detta påverka kostnaderna.

Förvaltningen har idag ingen kunskap om vilka lokaler som värms upp av eller på annat sätt använder fossila bränslen eftersom förvaltningen inte äger och förvaltar skolornas fastigheter. Utredningen redogör inte för huruvida kostnaderna för lokaler kommer att förändras om förvaltningen börjar ställa krav på fossilbränslefria lokaler i enlighet med riktlinjerna. Kostnader för transporter kan komma att påverkas om de ska levereras utan hjälp av fossilfria bränslen.

Den största delen av tjänsteresor i förvaltningen sker lokalt. Resorna sker med lokaltrafik, taxi och personalens egna fordon. I dagsläget finns inget datum då det inte längre är tillåtet att använda fossildrivna egna fordon i tjänst. Längre tjänsteresor förekommer och ska redan idag genomföras på miljövänligt sätt i enlighet med miljöprogrammet. Riktlinjerna för fossilbränslefri organisation påverkar även här resandet men i liten utsträckning. Utbildningsnämndens plan för tjänsteresor kommer att behöva anpassas till kraven på fossilbränslefri organisation.

Utredningen innehåller inga åtgärder eller insatser för att påverka hur personalen reser till och från arbetet. Staden bör i sin arbetsgivarpolitiska roll delta i projekt som främjar insatser för minskning av fossilbränsleanvändningen vid medarbetares resor till och från arbetet.

Äldrenämnden

Äldrenämnden beslutade vid sitt sammanträde den 12 juni 2018 följande.

Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen ”Fossilbränslefri organisation 2030”.

Äldreförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Äldreförvaltningen anser att uppdraget att Stockholm ska bli fossilbränslefritt 2030 är viktigt. Både med tanke på de faktiska utmaningar som väntar inom klimatområdet men också för att staden ska föregå som gott exempel.

Det finns en rad dokument, beslutade av kommunfullmäktige, som behandlar frågan. Äldreförvaltningen anser att denna rapport ger en bra sammanfattning av dagsläget men också om den framtida inriktningen i frågan. Dokumenten ger även en tydlighet för stadens nämnder hur målet ska nås.

Vad gäller äldreförvaltningens egen verksamhet så leasar Stockholms Trygghetsjour fem specialfordon som drivs med miljödiesel, en bil som drivs på gas samt en elbil. Elbilen leasas för att undersöka om kraven för driftsäkerhet och laddningsstationernas tillgänglighet uppfylls. Om det visar sig att försöket faller väl ut så bör de bilar som drivs med fossilt bränsle på sikt bytas ut mot elbilar för att bidra till stadens mål om en fossilbränslefri organisation.

Äldreförvaltningen anser att rapporten med fördel kan utgöra underlag för stadens fortsatta arbete med omställningen till en fossilbränslefri stad 2030.

Överförmyndarnämnden

Överförmyndarnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Som svar på remissen hänvisar överförmyndarnämnden till överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande.

Överförmyndarförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Överförmyndarförvaltningen är beredd att bidra till en fossilbränslefri stad 2030, efter förmåga. Förvaltningen har, för egen del, inget att invända mot stadsledningskontorets förslag till riktlinjer "Fossilbränslefri organisation 2030".

Överförmyndarförvaltningens verksamhet berörs av förslaget till riktlinjer på bland annat följande sätt:

- Det är viktigt att minimera elförbrukningen i de lokaler förvaltningen hyr och att använda fossilbränslefri el.
- Det är viktigt att uppvärmningen i de lokaler förvaltningen hyr är fossilbränslefri.
- Vid transporter nyttjar förvaltningen så gott som uteslutande kollektivtrafik och då nästan enbart tåg.
- Vid inköp av varor och tjänster nyttjar förvaltningen nästan bara stadens avtal. Det är därför viktigt att de varor och tjänster som finns tillgängliga via stadens avtal är anpassade efter målen om en fossilbränslefri stad 2030.

Överförmyndarförvaltningen konstaterar att upphandlingsskedet är avgörande för att nå målet där krav måste ställas på förnybara bränslen. Högt ställda miljökrav inom områden där fossila bränslen är få, kan komma att innebära merkostnader för nämnden.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Nämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på kommunstyrelsens remiss avseende strategi för en Fossilbränslefri organisation 2030 och justerar beslutet omedelbart.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer till fullo förslaget till strategin som vi bedömer vara positivt och ambitiöst. Förutom ett målmedvetet arbete så kräver målen i strategin en kontinuerlig uppföljning med tydlig ansvarsfördelning för förvaltningar och bolag att utifrån sina respektive verksamheter och finansiella förutsättningar kunna fullfölja uppdraget. Önskvärt är att en styrgrupp inrättas, under stadshusets centrala ledning, med ansvar för att driva och samordna arbetet.

Staden är i behov av hög kompetens för kravställning rörande fossilbränslefrihet varför förvaltningen välkomnar det upphandlingsstöd, med bl.a. standardskrivningar och tillämpningsanvisningar, som strategin föreslår. När upphandlingen påverkar entreprenörernas anbudspris är det angeläget att verksamheterna alltid ges full kompensation för ökade kostnader.

Som hyresgäst har stadsdelsförvaltningen inte möjlighet att göra investeringar i annans fastighet utan kan endast påverka förbrukningen av verksamhetselektricitet, det vill säga el för belysning, datorer och köksutrustning m.m.. Det förvaltningen kan göra och har gjort, är en översyn av vilka vitvaror som kan bytas ut. Förvaltningen fortsätter på redan inslagen väg att arbeta för energieffektiviseringar på olika sätt och ser fram emot ett ökat samarbete med stadens fastighetsbolag för att skapa bra förutsättningar för lägre energiförbrukning i de lokaler som förvaltningen hyr.

För att staden ska uppnå sina uppsatta mål är det viktigt med intensiva informations- och utbildningsinsatser för att visa på vikten av samverkan och delaktighet hos alla anställda inom staden. I detta viktiga arbete medverkar förvaltningen gärna på lokal nivå via exempelvis medborgarkontoret.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Nämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar till kommunstyrelsen.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltning anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning.

Några av de förslag och insatser förvaltningen ser som områden som bör utvecklas mer är:

- Kommunikation och uppföljning – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation och hur verksamheterna ska göra för att uppnå målet. Ett bra exempel på en lyckad informationsinsats är stadens arbete med kemikaliesmart förskola som har fått stort genomslag bland stadens förskolor. Enkla handlingsplaner som är tillämpbara för verksamheterna måste tas fram. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. De indikatorer som finns idag tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.
- Strategisk samverkan – resurserna inom miljöområdet varierar mellan stadsdelarna. Samarbetet mellan stadsdelsförvaltningarna måste bli bättre. Tillsammans med samlad kompetens kan förvaltningarna åstadkomma mycket mer.
- Upphandlingsstöd – för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation bör det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Det ska vara lätt att göra rätt för stadens verksamheter. Kompetensen måste vara fortsatt hög hos upphandlarna.
- Fossilbränslefri el och uppvärmning - förvaltningen styr över förbrukningselen, men eftersom vi uteslutande arbetar i inhyrda lokaler råar vi sällan över val av uppvärmningssystem. Möjligtvis kan staden centralt utarbeta krav som vi som hyresgäster kan ställa på fastighetsägarna.
- Fossilbränslefria transporttjänster - Kategorin delade tjänstetransporter bör kartläggas grundligt med hjälp av stadsdelarna och bolagen för att utreda vilka transporter som finns. Exempelvis har stadsdelarna olika entreprenörer som hämtar förpackningsavfallet vilket medför ökade transporter.

För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation gör förvaltningen bedömningen att det kommer att behövas tydliga handlingsplaner, bra information och stöd till verksamheterna.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av förslag till handlingsplan för fossilbränslefri organisation 2030.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har en positiv inställning till att verka för en helt fossilbränslefri organisation 2030. De två kategorier som förbrukar mest fossila bränslen inom staden som helhet, uppvärmning och arbetsmaskiner, har förvaltningen begränsade möjligheter att påverka.

Förvaltningen hyr alla sina verksamhets- och administrativa lokaler, flertalet av kommunala bolag men även av privata fastighetsägare. Fossilbränslefri uppvärmning, kyla etcetera i kommunalt ägda lokaler bör inte vara något problem då fastighetsägarna ingår i stadens organisation. När det gäller privata fastighetsägare måste förvaltningen ställa krav på fossilbränslefri energi. Förvaltningen har kommit överens med fastighetsägaren om ett grönt hyresavtal för förvaltningens kontorslokaler i Farsta Centrum. Avtalet innebär att parterna bland annat är överens om att förnyelsebar energi ska användas i fastigheten. Denna typ av avtal måste öka i antal för att minska koldioxidutsläppen.

Kategorin arbetsmaskiner förekommer inom entreprenaden för parkdrift. Den tekniska utvecklingen av alternativa drivmedel till arbetsmaskiner går långsamt och det är svårt att se att den skulle nå tillräckliga resultat inom en överskådlig framtid. För övrigt har Stockholm, Göteborg och Malmö gemensamma krav vid upphandling av arbetsmaskiner. Konsekvensen av skärpta krav på fossilbränslefria drivmedel skulle öka kostnaden för parkdriften vilket i sin tur (om nämnden inte kompenseras ekonomiskt) skulle inverka på skötselnivån.

Förvaltningen bör kunna påverka och åtgärda i större eller mindre omfattning inom flera av de kategorier som nämns i utredningen. Exempelvis är det en tämligen enkel åtgärd att se till att samtliga leasade och ägda fordon inom förvaltningen drivs med el eller gas. I dagsläget har förvaltningen 35 procent fordon som drivs med fossila bränslen samt 18 procent etanolbilar. Andelen etanol måste förbättras och förvaltningen behöver arbeta mer med förändringar av beteenden och vanor. I de fall egen bil används i tjänsten bör samma krav på fossilbränslefria drivmedel kunna ställas på dessa fordon.

Målet en fossilbränslefri organisation 2030 kan uppnås genom att ställa skarpare krav i kommande upphandlingar. Genom att ställa krav kan kommunsektorn driva på den tekniska utvecklingen. Förvaltningen kommer troligen att behöva utökad stöd i upphandlingsprocesser.

Kommunikationsinsatser måste genomföras för alla nivåer inom stadens organisation. Det svåraste med att nå målet en fossilbränslefri organisation 2030 är att få alla medarbetare involverade i arbetet med beteendeförändringar. Nästa

miljöprogram blir ett av de viktigare policydokumenten för att sprida kunskapen om målet om en fossilbränslefri organisation 2030.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Stadsdelsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från kommunstyrelsen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till de föreslagna insatserna och anser att dessa bör vara vägledande samt ligga till grund för framtida planer, mål och budgetuppdrag. Stadens förvaltningar och bolag behöver sedan konkretisera åtgärder och göra analyser med avseende på rådighet, kostnader och andra konsekvenser. Prioriteringar kan ske efter hand som mer omfattande analyser har genomförts. Genomförandet och implementeringen av detta stora förändringsarbete kommer att kräva omfattande informationsinsatser, både internt och externt.

Visionen om att Stockholm år 2040 ska nå målet om att bli en fossilbränslefri stad innehåller många utmaningar. Förutom att fossila bränslen måste bytas ut, behövs det ett omfattande arbete med att minska energianvändningen inom både transport- och fastighetssektorn. Kommunfullmäktiges beslut att stadens egen organisation ska bli fossilbränslefri till år 2030 är ett viktigt delmål i det arbetet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Några av de förslag och insatser förvaltningen ser som områden som bör utvecklas mer är:

- Kommunikation och uppföljning – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation och hur verksamheterna ska göra för att uppnå målet. Ett bra exempel på en lyckad informationsinsats är stadens arbete med kemikaliesmart förskola som fått stor genomslagskraft bland stadens förskolor. Enkla handlingsplaner som är tillämpbara för verksamheterna måste tas fram. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. De indikatorer som finns idag tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.
- Strategisk samverkan – för att nå målet en fossilbränslefri organisation krävs både resurser på varje förvaltning och ett bättre samarbete mellan förvaltningarna. Tillsammans och med samlad kompetens kan vi nå mycket längre än att var och en ska uppfinna hjulet på egen hand.
- Upphandlingsstöd – för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation ska det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Det ska vara lätt att göra rätt för
- stadens verksamheter. Kompetensen måste vara fortsatt hög hos upphandlarna.
- Fossilbränslefri el och uppvärmning – förvaltningen styr över förbrukningselen, men eftersom vi uteslutande arbetar i inhyrda lokaler råar vi sällan över val av uppvärmningssystem. Förslagsvis kan staden centralt utarbeta krav som vi som hyresgäster kan ställa på fastighetsägarna.
- Fossilbränslefria transporttjänster - Kategorin delade tjänstetransporter bör kartläggas grundligt med hjälp av stadsdelsförvaltningarna och bolagen för att utreda vilka transporter som finns. Exempelvis har stadsdelsförvaltningarna olika entreprenörer som hämtar förpackningsavfallet vilket medför ökade transporter.

För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation krävs mer samarbete, tydliga handlingsplaner och bra information och stöd till verksamheterna.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Stadsdelsnämnden besvarar remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Kungsholmens stadsdelsförvaltning anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. Några av de förslag och insatser förvaltningen ser som områden som bör utvecklas mer är:

- Kommunikation och uppföljning – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation och hur verksamheterna ska göra för att uppnå målet. Ett bra exempel på en lyckad informationsinsats är stadens arbete med kemikaliesmart förskola som fått stor genomslagskraft bland stadens förskolor. Enkla handlingsplaner som är tillämpbara för verksamheterna måste tas fram. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. De indikatorer som finns idag tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.
- Strategisk samverkan – för att nå målet en fossilbränslefri organisation krävs både resurser på varje förvaltning och ett bättre samarbete mellan förvaltningarna. Tillsammans och med samlad kompetens kan vi nå mycket längre än att var och en ska uppfinna hjulet på egen hand.
- Upphandlingsstöd – för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation ska det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Det ska vara lätt att göra rätt för stadens verksamheter. Kompetensen måste vara fortsatt hög hos upphandlarna.
- Fossilbränslefri el och uppvärmning – förvaltningen styr över förbrukningselen, men eftersom vi uteslutande arbetar i inhyrda lokaler råar vi sällan över val av uppvärmningssystem. Förslagsvis kan staden centralt utarbeta krav som vi som hyresgäster kan ställa på fastighetsägarna.
- Fossilbränslefria transporttjänster - Kategorin delade tjänstetransporter bör kartläggas grundligt med hjälp av stadsdelsförvaltningarna och bolagen för att utreda vilka transporter som finns. Exempelvis har stadsdelsförvaltningarna olika entreprenörer som hämtar förpackningsavfallet vilket medför ökade transporter.

För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation krävs mer samarbete, tydliga handlingsplaner och bra information och stöd till verksamheterna.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på att rapporten tagits fram och anser att det är ett särskilt mervärde i att den tagits fram stadsövergripande.

Förvaltningen upphandlar inom flera av områdena som remissen berör och anser att det är mycket viktigt att ställa höga klimatkrav för att nå målet om en fossilbränslefri organisation.

Åtgärden om kompletterande utbildning, kompetensutveckling, samverkan och ökat stöd till upphandlare i staden välkomnas av förvaltningen. Dessa åtgärder behöver också upptas och anpassas till stadens upphandlingsprojekt VINST som bl.a. innebär kategoristyrning. God kompetens om klimatkrav i upphandling bedömer förvaltning vara den åtgärd som har störst betydelse för att målet om fossilbränslefri organisation ska nås till 2030.

Därefter anser förvaltningen att god och tydlig förankring, styrning och kommunikation kan skynda på genomförandet av förslagen och åtgärderna. I rapporten anges det att kommunstyrelsen och miljö- och hälsoskyddsnämnden berörs av detta. Att ytterligare involvera upphandlare i stadens berörda nämnder kan skynda på processen för att nå målet.

De konsekvenser som rapportens åtgärder ger för förvaltningen är att exempelvis incitamentsklausuler kan ge merkostnader. Incitamentsklausuler i upphandling används ofta för att stimulera till bättre och innovativa metoder vilket kan vara dyrare än tidigare levererade lösningar.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

1. Förvaltningens tjänsteutlåtande överlämnas som svar på remissen.
2. Ärendet justeras omedelbart.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Skarpnäck stadsdelsförvaltning anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning.

Några av de förslag och insatser förvaltningen ser som områden som bör utvecklas mer är:

- Upphandlingsstöd – för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation ska det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Detta bör därmed kravställas inom upphandling.
- Fossilbränslefria transporttjänster - Kategorin delade tjänstetransporter bör kartläggas grundligt med hjälp av stadsdelarna och bolagen för att utreda vilka

transporter som finns. Exempelvis har stadsdelarna olika entreprenörer som hämtar återvinningsmaterial.

- Fossilbränslefri el och uppvärmning – samtliga av förvaltningens verksamhet bedrivs i hyrda lokaler. Stadsdelsförvaltningen kan alltid ha ambitionen att skriva gröna hyresavtal, men i slutändan är det fastighetsägaren som gör det slutgiltiga valet gällande leverantör av el. Förslagsvis skulle staden kunna gå in med en subvention till fastighetsägarna vid val av grön el och gröna hyresavtal.
- Kommunikation och uppföljning – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation. Ett bra exempel på en lyckad informationsinsats är miljöförvaltningens arbete med kemikaliesmart förskola som fått stor genomkraft bland stadens förskolor. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. Det finns idag indikatorer som tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.

För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation gör förvaltning bedömningen att det kommer krävas mer resurser utöver det som finns idag. Resurserna behövs bland annat för att formulera tydliga handlingsplaner och ge bra information och stöd till verksamheterna.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Att godkänna förvaltningens svar på remissen.

Reservation anfördes av Bengt Johansson, Eva Rüdlinger, Arslan Bicen och Göran Kindvall (alla M), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till den utredning som tagits fram, och menar att det utgör ett vad förvaltningen kan bedöma heltäckande underlag för fortsatt arbete för en fossilbränslefri organisation 2030. Förvaltningen är särskilt positiv till att rapporten tagits fram genom ett förvaltningsövergripande samarbete.

Förvaltningen lyfter vikten av att staden centralt upphandlar för alla delar för att nå en fossilbränslefri organisation som kan beröras. Eftersom förvaltningen har parkdrift i egen regi ställer det särskilda krav på att rätt avtal för inköp av egna fordon och maskiner finns på plats, det gäller framför allt åtgärd 8 och 11.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

Att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 22 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Spånga-Tenstas stadsdelsförvaltning anser att denna utredning utgör en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning. För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation gör förvaltning bedömningen att det kommer krävas mer resurser utöver det som finns idag. Några av de områden förvaltningen ser brister i idag är:

- Kunskap i verksamheterna, information och kommunikation kräver engagemang och god kunskap i frågan.
- Samverkan/samarbete över förvaltningar och bolag, samarbete över stadsdelsgränser och bolag kan alltid förbättras. Gemensamt och med samlad kompetens kan staden åstadkomma mycket mer i frågan.
- Upphandlingsstöd från serviceförvaltningen, idag finns inte alltid kompetens och resurser för att göra goda upphandlingar.
- Gröna hyresavtal, förvaltningens samtliga lokaler där verksamhet bedrivs, är hyrda lokaler. Stadsdelsförvaltningen har alltid ha ambitionen att skriva Gröna hyresavtal, men det är fastighetsägaren som avgör den slutgiltiga avtalsformen. Flertalet av förvaltningens avtal är med slutna med stadens bolag eller mindre bostadsrättsföreningar. I nyproduktion finns vissa möjligheter till gröna hyresavtal. Men denna insats kan bli svår att uppfylla.

Det kommer att behövas tydliga handlingsplaner samt bra information och stöd till verksamheterna. Det finns idag indikatorer som tolkas olika på stadens förvaltningar och bolag. Att formulera indikatorer och andra uppföljningsmål är bra, om de är tydliga och utformade så att staden som helhet gör lika.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av Filip Solsjö m.fl. (alla M), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Lie Elvén (L), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C) och Leif Kroon (KD), *bilaga 1*.

Södermalm stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 maj 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Södermalms stadsdelsförvaltning anser att denna utredning belyser en nödvändig och värdefull inventering av stadens fossilbränsleanvändning.

Några av de förslag och insatser som utredningen föreslår anser förvaltningen behöver utvecklas såsom att det behövs mer kunskap ute i verksamheterna om en fossilbränslefri organisation 2030. Det kommer behövas tydliga handlingsplaner, information och stöd. Vidare behöver samarbete mellan förvaltningar och bolag utvecklas och upphandlingsstödet från serviceförvaltningen förstärkas.

En utmaning för förvaltningen är att flertalet av förvaltningens hyresavtal är med mindre bostadsrättsföreningar och privata hyresvärdar. Stadsdelsförvaltningen har ambitionen att skriva så kallade Gröna hyresavtal men det är fastighetsägaren som gör det slutgiltiga valet om ett Grönt hyresavtal ska skrivas eller inte. Syftet med det Gröna avtalet är att fastighetsägare och hyresgäster tillsammans ska sänka miljöpåverkan kopplat till lokalen.

För att uppnå målet om en fossilbränslefri organisation 2030 gör Södermalms stadsdelsförvaltning bedömningen att det kommer krävas upphandlingsstöd, kompetens och ekonomiska resurser utöver det som finns idag.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 19 juni 2018 följande.

Att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det som svar på kommunstyrelsens remiss.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 1 juni 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen konstaterar att rapporten ”Fossilbränslefri organisation 2030” innehåller många relevanta åtgärdsförslag som kommer att leda mot målet, men kan inte bedöma om det är tillräckligt. Vissa av de föreslagna åtgärderna är inte närmare beskrivna i texten och skulle behöva utvecklas. Nedan kommenteras främst de åtgärder som berör förvaltningen.

Styrning och uppföljning

Det är bra att målet kommer att arbetas in i budgeten och övriga relevanta styrdokument. Att stadsledningskontoret formulerar indikatorer och lägger in dem i det integrerade ledningssystemet underlättar också uppföljningen.

El

Förslaget att hantera el separat vid entreprenader behöver utvecklas och konkretiseras. Vilken typ av entreprenader avses och hur ska det gå till? När till exempel restaurangverksamheten vid servicehuset upphandlas, ska förvaltningen då lägga in ett krav på att entreprenören tecknar ett elavtal om fossilfri el?

Tjänsteresor

Avtal om egen bil i tjänsten tillämpas inte inom förvaltningen, men det förekommer att anställda begär milersättning om de vid enstaka tillfällen använt den egna bilen för tjänsteärenden. I första hand används förvaltningens tjänstebilar eller andra transportmedel. Om det inte är möjligt anser förvaltningen att anställda ska kunna få använda egen bil även om det inte är en miljöbil. Förvaltningen är positiv till förslaget om gemensamma riktlinjer för tjänsteresor för hela staden. Det förslaget saknas i listan över insatser under denna rubrik i rapporten.

Upphandlingsstöd

Förvaltningen genomför vanligtvis sina upphandlingar med stöd av serviceförvaltningen. Förvaltningen behöver hjälp med både upphandlingsjuridik och miljökrav och är positiv till det utökade upphandlingsstöd som föreslås när det gäller fossilfrihet. Det berör förvaltningens upphandlingar av bland annat parkdrift, hantverkstjänster och catering.

Förvaltningen behöver även stöd för att följa upp de miljömål som ingår i olika upphandlingar. Det gäller både kommande krav på fossilfrihet och övriga miljökrav. Ett centralt avtal med miljörevisorer som kan anlitas för miljörevisioner av upphandlade entreprenörer skulle underlätta arbetet.

Ekonomi

I rapporten konstateras att de föreslagna åtgärderna kommer att medföra ökade kostnader för staden, även om någon kalkyl inte tagits fram. Förvaltningen anser att det är viktigt att kommande budgetar tar hänsyn till detta

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 14 juni 2018 följande.

1. Att besvara remissen med förvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Omedelbar justering.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 4 juni 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Östermalms stadsdelsförvaltning är positiv till målet om en fossilfri organisation. Förvaltningen anser att dessa områden med fördel kan utvecklas mer:

- Kommunikation och uppföljning – Det är viktigt att staden på ett tydligt sätt informerar samtliga verksamheter om målet fossilbränslefri organisation. Ett bra exempel på en lyckad informationssatsning är miljöförvaltningens arbete med kemikaliesmart förskola som fått stor genomkraft bland stadens förskolor. Det är också viktigt att de mål och indikatorer som tas fram är mätbara och tydligt utformade så att alla gör på samma sätt och att målen är uppföljningsbara. Det finns idag indikatorer som tolkas olika på olika förvaltningar och bolag.
- Strategisk samverkan – samarbetet över stadsdelsgränserna och bolagen kan alltid bli bättre. Tillsammans med samlad kompetens kan vi åstadkomma så mycket mer istället för att var och en ska uppfinna hjulet på egen hand.
- Upphandlingsstöd – för att staden ska bli en fossilbränslefri organisation ska det inte finnas något annat alternativ än ett fossilbränslefritt alternativ. Kompetensen och resurserna bör öka hos upphandlarna för att nå upp till detta. Det ska vara lätt att göra rätt för stadens verksamheter.

Förvaltningen vill påtala att det för arbetsfordon, såsom kranlastbilar och hjullastare, i dagsläget inte finns några fordon på marknaden som drivs av annan energi än fossila. Vad gäller gräsklippare och lövblåsare finns det ett visst utbud av eldrivna modeller men att använda dessa kommer att medföra ökade kostnader. Dels är deras tekniska livslängd kortare, dels har de en kortare drifttid per laddning. Effektiviteten kommer därmed också att sjunka.

De åtgärder som potentiellt har störst betydelse är el och uppvärmning samt kompetent upphandlingsstöd som kan ställa rätt krav i våra upphandlingar. De flesta upphandlingar med störst påverkan är ramavtalsupphandlingar. Viktig fråga för bolag som MICASA och SISAB då vi hyr många fastigheter av dem. Många små leverantörer kan potentiellt komma att ha svårt att erbjuda dessa alternativ. Ett exempel är när förvaltningen hyr lokaler av bostadsrättsföreningar, till exempel för förskoleverksamhet.

En viktig fråga som nämns är att tankningsstationer ska ges tillräcklig yta i stadsplaneringen, även för förändrade säkerhetsaspekter. Detta är något som måste implementeras omgående i de planer som påbörjas och antas nu, eftersom tar lång tid från det att ett planarbete startar tills att husen och byggnaderna står på plats. När staden väl har byggts är det både mycket svårt och kostsamt att göra denna typ av ingrepp i stadsbilden. Denna fråga är således extra brådskande om den ska hinna implementeras i stadens struktur till 2030.

Ett förslag är att erbjuda alla stadens anställda möjlighet att köpa individuella subventionerade lånecykelkort för att uppmuntra till grönare tjänsteresor, inte minst med tanke på att möjligheten att använda egen bil i tjänsten kommer att reduceras.

Stockholms Stadshus AB

Stockholms Stadshus AB:s yttrande daterat den 5 juli 2018 har i huvudsak följande lydelse.

Underremisser

Svenska Bostäder

Svenska Bostäder avger i samråd med Stockholmshem och Familjebostäder ett gemensamt remissvar över rubricerat ärende. Bolagen ser positivt på att staden analyserat var fossila bränslen används och åtgärder som kan ligga till grund för att nå en fossilbränslefri organisation, och framför i sammanhanget att tjänsteresor med privat bil också bör omfattas av krav. Bolagen poängterar att upphandlingskrav och resurser för att följa upp dessa, är lika viktiga som att ställa krav, och att de uppföljningar som behövs kan förbättras.

Utredningen bör kompletteras med ett mer omfattande resonemang kring kostnader och konsekvenser av striktare krav, som t.ex. ett minskat antal anbud i upphandlingar. Med fler ekonomiska konsekvensanalyser går det bättre att bedöma vilka åtgärder som är möjliga att genomföra.

Underlaget för en fossilbränslefri organisation 2030 bör synkroniseras med miljöprogrammet för att lättare uppnå synergieffekter. Bolagen ser det som försvårande att implementera fler och fler styrande dokument och förordar att dessa i största möjliga mån samlas. Gröna hyresavtal för lokalhyresgäster kan vara ett utvecklingsområde. Bostadsbolagen ser dock att eventuella förslag om gröna hyresavtal för bostadshyresgäster behöver analyseras djupare avseende de konsekvenser som kan uppstå genom bl.a. ökade hyror.

Micasa

Micasa Fastigheter ser att det är bra att utredningens förslag på åtgärder lyfter fram det som måste beaktas och omhändertas för att fasa ut fossilbränsleanvändningen. Bolaget arbetar aktivt för att bli fossilbränslefritt på olika sätt. Till exempel genom att i bolagets upphandlingar ställa adekvata miljökrav.

Skolfastigheter i Stockholm AB

SISAB har antagit ett mål om att ha en fossilbränslefri energianvändning senast år 2023. Ett förslag i remissförslaget är att s.k. gröna hyresavtal med krav på förnyelsebar energi ska bli standard. Detta kan behöva ses över i avtalen med SISABs privata hyresgäster då de har egna elavtal. I övrigt används stadens avtal om fossilbränslefri el.

Stockholms Hamn

Det är bra att utredningen har identifierat de utmaningar som finns och de åtgärder som krävs för att uppnå fossilbränslefrihet. Bolaget instämmer i stort med den analys som har gjorts och de insatser som presenteras. Det är angeläget att ett gemensamt arbete inom staden läggs på upphandlingar inom varu- och tjänstetransporter, som är en stor källa till den fossilbränsleanvändning som finns idag. Inom utredningen systemgränser omnämns ”sjöfart inom stadens gränser”.

Bolaget anser att formuleringen är otydlig, i och med att det inom stadens egen verksamhet, som utredningen gäller, inte ingår sjöfart. Bolaget bedömer också att en kostnadsanalys behövs för att kunna uppskatta merkostnader för nödvändiga åtgärder. En viktig slutsats i utredningen är att staden kommer att vara beroende av omvärlden och teknikutvecklingen för att kunna uppnå målet om en fossilbränslefri organisation till år 2030. En fossil ”restpost” är sannolik och måste hanteras på ett godtagbart sätt.

Stockholm Parkering

Vad gäller insatser för upphandlingsstöd ser bolaget att skrivningar och insatser bör göras tydliga och tillämpas över hela staden, för att leverantörer ska se att stadens krav kommer att införas och sedan fortsätta tillämpas. Bolaget betonar därför att det är viktigt att information till leverantörer sker i god tid innan införandet av nya krav, så att de kan anpassa sig.

Avseende förslag på insatser för fossilbränslefri el i entreprenader, föreslår bolaget att staden centralt upphandlar en leverantör som ombesörjer etablering av kraftförsörjning och uthyrning av centraler till staden. Bolaget ser även ett kommande behov av investeringsmedel för fortsatt utbyggnad av laddinfrastruktur.

Vad gäller förslaget om att alla hyresavtal ska vara gröna hyresavtal, vill Stockholm Parkering förtydliga att bolaget inte alltid äger parkeringsfastigheterna, utan måste anpassa sig efter respektive fastighetsägare i sin uthyrning. Därför behöver bolagets avtal om förhyrning av parkeringsplatser behandlas separat för att tillämpa förslagen där det är lämpligt.

För att avskaffa användandet av fossilbränsle drivna egna fordon i tjänsten, instämmer bolaget om att detta måste kommuniceras i god tid innan införande, så kravet är känt innan anskaffning av egna fordon sker.

Stockholm Vatten och Avfall AB

Bolaget ser att det behövs ett förtydligande om vad i det remitterade förslaget som är rapporter, utredningar eller riktlinjer. Bolaget håller med om utredningens resultat och dess förslag till åtgärder för fossilbränslefri el. Bolaget har dock reservkraftverk (både stationära och mobila) för att kunna säkerställa nödvändig leverans i händelse av elavbrott.

Reservkraftverken drivs idag av fossil diesel och behöver fortsätta drivas av fossil diesel såvida inte annan teknik utvecklas eller om bolaget kan använda fossilfri diesel på ett säkert sätt. Reservkraften motionskörs kontinuerligt, vilket innebär en risk att en årlig fossil förbrukning kommer att genereras från dessa.

Stockholm Vatten och Avfall håller med om utredningens resultat och förslag till åtgärder för fossilbränslefria arbetsmaskiner och entreprenader. Bolagets analys är densamma, att branschen har en låg tekniska mognad som kan påverka målet om fossilbränslefrihet. Bolaget anser att utredningen är korrekt i sin syn att staden via upphandlingskrav kan ge tydliga signaler till leverantörer och därmed driva utvecklingen framåt och skapa efterfrågan på förnybara alternativ. I detta behövs både dialog och samverkan med berörda aktörer.

Stokab

Stokab anser att de förslag på åtgärder som lyfts fram är relevanta. Det är dock viktigt, som också föreslås, att det är de berörda verksamheterna som själva får utforma de mest lämpliga insatserna för att uppnå målet.

Bolaget arbetar redan idag aktivt med verksamhetsanpassade åtgärder för att i möjligaste mån kunna bli en fossilbränslefri organisation. Möjligheterna för Stokab att bli helt fossilbränslefria innan 2030 är dock med nuvarande teknik mycket begränsad vad gäller fossilbränslefria arbetsmaskiner och entreprenader.

Stokabs fibernät används av bl.a. kommuner, myndigheter och företag som kräver hög säkerhet och oerhört snabb insats vid eventuella avbrott. Vissa användares nyttjande av nätet försörjer dessutom samhällsviktiga verksamheter, vilka inte får slås ut. Stokab ansvarar för att driften av nätet upprätthålls, oavsett påverkan utifrån, och har vidtagit ett antal åtgärder för att detta ska vara möjligt. Dieselberoende reservkraftaggregat, vilka bidrar till att öka redundansen och stärka den grundläggande förmågan för elektronisk kommunikation för samtliga användare, är installerade i enlighet med PTS krav på robusthet. Syftet med reservkraftaggregaten är alltså att förse Stockholmsregionen med robust data- och telekommunikation vid nödsituationer där den normala elförsörjningen i regionen av någon anledning är utslagen.

Stokab äger och ansvarar således redan idag för dieselberoende reservkraftfunktioner, vilka är nödvändiga för att kunna säkerställa fibernätets driftsäkerhet. Stokab ser dessutom ett ökat framtida behov av att installera sådana

reservkraftaggregat med anledning av myndighetskrav ställda av PTS. Stokab hyr även plats i utrymmen där andra parter ansvarar för liknande lösningar. Utöver denna typ av reservkraftaggregat har Stokab, på grund av de högt ställda säkerhetskrav som finns kring bolagets verksamhet, även reservkraft driven av diesel för bolagets kontor.

Att använda förnybar, fossilfri, diesel rekommenderas inte för anläggningar där en mycket lång hållbarhet krävs. Orsaken till detta är att man inte bör lagra sådan diesel längre än ett år för att minska risk för tillväxt av mikroorganismer. Mycket lång hållbarhet är nödvändigt för Stokabs samtliga reservkraftaggregat, där tankarna av säkerhetsskäl innehåller 1000-tals liter diesel medan den normala förbrukningen endast uppgår till ett fåtal liter per månad. För att inte behöva destruera eller göra sig av med stora mängder förnybar diesel varje år och samtidigt riskera driftsäkerheten i samband med bytet, behöver Stokab även fortsättningsvis använda sig av diesel.

För att stadens fordonsflotta ska kunna vara helt fossilbränslefri år 2030 föreskriver riktlinjerna att stadens förvaltningar och bolag inte ska köpa eller teckna leasingavtal avseende fossilbränsleddrivna bilar där användningen beräknas fortgå efter 2030. Stokab har i nuläget ett antal specialfordon som drivs på diesel, vilka används vid arbete i Fortums tunnlar. Fortum har historiskt sett haft krav på att de fordon som körs i tunnelarna måste drivas med diesel, men har nyligen förändrat reglerna kring detta. Stokab utreder därför nu möjligheten att redan i kommande upphandling 2019 byta till fossilbränslefria fordon. Oaktat detta så kommer Stokab dock att behöva ha ett fåtal – uppskattningsvis två till fyra - dieseldrivna specialfordon som kan nyttjas väldigt långa sträckor och under lägre tid i händelse av ”särskild händelse”, vilket dagens elbilar inte klarar av.

Sammanfattningsvis bedömer Stokab att det, huvudsakligen med anledning av på bolaget ställda säkerhetskrav, inte kommer att vara möjligt för bolaget att – med nuvarande teknik och tillgängliga bränslesorter – vara helt fossilbränslefritt år 2030 vad gäller ovanstående två områden.

Stockholm Business Region

SBR ser positivt på de förslag som läggs fram. Fossilbränslefria resor i tjänsten bedöms som det område som har störst konsekvenser för verksamheten. De övriga områden som berör bolaget är upphandlingsrelaterade och de bedöms inte ge några stora konsekvenser. Insatserna har dock inte kostnadsberäknats, varför det är viktigt att bolagen själva får möjlighet att utforma de mest effektiva insatserna för respektive verksamhet.

Koncernledningens synpunkter

Koncernledningen ser positivt på att handlingsplanen synliggör stadens fossilbränsleanvändning tillsammans med de åtgärder som krävs för att staden ska kunna bli fossilbränslefri. Bolagens remissvar lyfter dock bl.a. fram att handlingsplanen bör kompletteras med ett mer omfattande resonemang kring kostnader och konsekvenser av striktare krav och att systemgränserna är otydliga vad gäller t.ex. sjöfart inom kommungränsen, vilket koncernledningen instämmer i.

Gröna hyresavtal tydliggör de åtgärder som hyresgäster och hyresvärdar kommer överens om för ett medvetet hållbarhetsarbete. Stockholm Parkering anser att bolagets avtal behöver behandlas separat från de krav som gröna hyresavtal kan innebära i lämpliga delar, p.g.a. att bolaget måste anpassa sig efter aktuella fastighetsägare i de anläggningar som de inte äger själva. SISAB och bostadsbolagen ser i sammanhanget att förslaget om gröna hyresavtal behöver analyseras mer långtgående avseende genomförbarhet och konsekvenser som bl.a. ökade hyror. I sammanhanget lyfter bolagen fram att det är viktigt att de själva får möjlighet att utforma de mest kostnadseffektiva insatserna för att uppnå målet om fossilbränslefrihet.

Koncernledningen anser, vilket Stockholms Vatten och Avfall samt Stokab också anför avseende reservkraftverk samt ett antal specialfordon som idag drivs av fossil diesel, att dessa behöver fortsätta kunna drivas av fossil diesel såvida inte annan teknik utvecklas. Koncernledningen ser därför att det är av stor vikt att förslagen utifrån ett bredare perspektiv tar hänsyn till de effekter åtgärderna får på den nödvändiga infrastruktur som staden måste upprätthålla. I annat fall är risken att viktiga funktioner kan slås ut när ordinarie kraftförsörjning inte fungerar.

Med beaktande av framförda synpunkter ställer sig koncernledningen sammantaget positiv till förslaget om Fossilbränslefri organisation 2030. De olika förslagen till åtgärder bör dock alltid analyseras mot dess effektivitet och styrande inverkan på utvecklingen. För mer utförliga och kompletterande kommentarer hänvisar koncernledningen till bolagens remissvar.

Reservationer m.m.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Bengt Johansson, Eva Rüdlinger, Arslan Bicen och Göran Kindvall (alla M) enligt följande.

3. Att nämnden beslutar att tillstyrka förvaltningens förslag till beslut.
4. Att följande tillägg införs som ett avslutande stycke.

Skärholmens stadsdelsförvaltning önskar särskilt trycka på punkt 3 Strategisk samverkan där kommunen förbinder sig att ”verka för att lagstiftning och regelverk stödjer en fossilbränslefri organisation”. Mot bakgrunden att vi pga. gällande regelverk för närvarande är förhindrade att bifalla ett medborgarförslag om installation av solpaneler på kommunala byggnader emotser vi att kommunen snarast verkar för att få till stånd ett förändrat regelverk framöver som medger installation av solpaneler på hus som kommunen inte själv äger.

Södermalms stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av Filip Solsjö m.fl. (alla M), enligt följande.

Vi anser att det är eftersträvansvärt att inom upphandling stimulera fossilbränslefria alternativ rörande inom stadens organisation. Men inom delar av stadens verksamheter begränsas detta av faktorer som inte kan bortses från, till exempel maskinleverantörers möjlighet att ta fram fungerande alternativ eller tillgången till fossilfria drivmedel. Staden svarar för viktiga samhällsfunktioner som inte kan ställas in, vilket gör det svårt att ställa ett absolut krav på slutdatum för t.ex. arbetsmaskiner med fossilbränslebaserade drivmedel. Detta kan ske först när alternativ finns att tillgå på marknaden i större utsträckning och tillgången på alternativa bränslen är säkerställd.

Vi är medvetna om vikten av att klimatutsläppen från flygresande minskar, men vill dock, precis som exempelvis Trafikkontoret skriver i sitt förslag till remissvar, påminna om att flygresor inom EU ingår i EU:s utsläppshandelssystem. De totala koldioxidutsläppen inom EU påverkas därför inte av om staden minskar sitt flygresande inom EU. Ett minskat flygresande frigör ett utrymme inom utsläppshandeln som automatiskt via prismetanismen tas i anspråk av något annat inom den handlande sektorn, antingen annat flygresande eller t ex elproduktion.

Av samma skäl vill vi, liksom trafikkontoret, också påminna om att så kallade gröna elavtal varken påverkar koldioxidutsläpp eller utbyggnadstakten av fossilfri elproduktion. Det europeiska utsläppshandelssystemet bestämmer mängden utsläppt koldioxid från elproduktion, och elcertifikatsystemet bestämmer produktionskapacitet för hållbar el. Således har gröna elavtal inte möjlighet att leverera lägre koldioxidutsläpp eller snabbare utbyggnad av hållbar elproduktion.

Särskilt uttalande gjordes av Ann-Lie Elvén (L), enligt följande.

Vi ser positivt på Stockholms ambitiösa mål för en fossilfri organisation 2030 men noterar att det finns åtskilliga svagheter där förslaget visar på betydande svagheter.

För att säkerställa en fossilfri organisation kommer ofta betydande, men för ändamålet nödvändiga, ingrepp i stadsmiljön att behövas göras. Rapporten pekar ut vikten av en fungerande infrastruktur för fossilbränslefria bränslen i stadsutvecklingen, men helt utan förslag på samverkan i stadens nämnder och därtill också landsting. Såsom förslaget ligger kan detta leda till betydande kostnader särskilt för stadsdelsnämnder som starkt berörs av de förslag som strategin lyfter. Här kommer ett tydligare ramverk att krävas.

Vi noterar också att förslaget identifierar endast flygresor till och från Bromma flygplats, förutsatt att behoven är i enlighet med stadens resepolicy. Vi uppfattar således att även den rödgrönrosa majoriteten i Stockholms stad ser värdet med en närliggande flygplats i Stockholmsregionen.

Det är oroväckande att förslaget har en inskränkt syn på ägarperspektivet av stadens fordonsflotta. I texten lyfts endast ägande eller leasing som möjliga lösningar för att tillhandahålla stadens personal med fordon. Vi anser det självklart att olika former av delningstjänster bör ingå i den fossilfria organisation. Redan idag använder staden sig av t.ex. Sunfleets tjänster. Ägda eller leasade bilar leder till mer trafik och ett ökat antal parkerade och outnyttjade bilar i Stockholm – helt fel väg att gå om man vill skapa en grön, hållbar och framkomlig stad.

Vidare bör upphandlingsstödet inkludera Stockholms innovativa entreprenöriella scen. Redan idag finns ett flertal aktörer som verkar för att hitta innovativa lösningar för exempelvis laddstolpar, parkering, trafikplanering och bränsleoptimering. I det upphandlingsstöd som tas fram bör denna grupp inkluderas för att skapa en innovativ fossilfri stad i framkant.

På förekommen anledning delar vi inte bilden av att utbudet av arbetsmaskiner som kan drivas på andra drivmedel än fossildiesel är mycket litet. Här menar vi på att både kunskap och teknisk utrustning finns, men att upphandlingsreglerna behöver ses över för att inkludera och stärka framtidens aktörer för att erbjuda långsiktiga möjligheter för att underlätta investeringar.

Ersättaryttrande gjordes av Fredrik Lindstål (C) och Leif Kroon (KD), som instämmer i uttalandet av Ann-Lie Elvén (L).